

prepositi V^o ydus decembris *) Jtem henrici de ponte .XIX. kalendas ianuarii Jtem domini magni regis swecie .XV. kalendas januarii.

3842.

[1344] **)

Anteckning om hvad som vid folkets kyrkosammankomster (Stationes***) i Upsala bör offentlig föredragas.

Registr. Eccl. Upsal. perg. pag. 274 (fol. 162).

Puplicanda vpsalie in stacionibus.

De pace veniencium et redeuncium De laboricio in diebus festiuis De predicacione crucis ad carelos De puplice penitentibus De puplicacione miraculorum beati erici Fiat recommendacio pro domino papa. Statu et omni gradu ecclesie Pro domino rege et principibus Pro pace christianorum Pro qualitate aeris Pro fructibus terre Pro defunctis archiepiscopis vpsalensis ecclesie ac regibus swecie sepultis vpsalie Pro benefactoribus vpsalensis Ecclesie viuis ac defunctis Deinde puplicentur indulgencie diei.

3843.

[1344] †)

ÄRKEBISKOPENS i Upsala anordning, huru offentlig botgöring för olika slag af brott och förseelser, äfvensom för återgång af löften till St Olof, skola påläggas och verkställas samt absolution meddelas.

Registr. Eccl. Upsal. perg. p. 220 (fol. 135).

Vt penitencie puplice ab aliis quorum interest vniformiter imponantur Modus puplicarum penitenciarum subsequens est conscriptus.

*) I brädden är med senare hand skrifvet: *Huius testamentum ponitur CXLIII folio* [Sv. Dipl. N:o 1850].

**) Jfr noten vid N:o 3839.

***) Ordet »Statio» betecknar i medeltidens språk dels i allmänhet Fastan (jejunium), dels de Christnas sammankomst i kyrkan på söndagar och större högtidsdagar, dels ock sådana kyrkor, bönehus eller andra ställen, der andliga processioner gjorde uppehåll, för att göra bön, höra messan m. m. Stundom hafva äfven sjelfva processionerne blifvit kallade »Stationes». Utan tvifvel är det den i andra rummet anmärkta betydelsen af ordet, som här afses. Jfr nästföljande dokument.

†) Denna och nästföljande anordning af viktiga kyrkliga förrättningar äro möjligtvis tidigare författade och till efterlefnad antagna. Men då det är uppenbart att de varit gällande för Upsalakyrkan, när de i dess Registrum inskrefvos, måhända öfversedda om ej uppsatta af den för god ordning inom kyrkan nitiske Ärkebiskop Hemming, har Utgifvaren icke tvekat att låta dem här ingå i Svenskt Diplomatarium. — Det i slutet af N:o 3843 tillagda stadgandet, huru uraktlåtna löften om offer och valfärder till St Olof och hans kyrka må försonas, torde måhända hafva tillkommit i följd af den tvist, som rörande detta ämne vid början af år 1344 uppstått mellan Ärkebiskoparne och Kapiten i Nidaros och Upsala (Se N:o 3769, 3772, 3773). Säkert är åtminstone att detta stadgande tillkommit efter Ärkebiskop Nils Kettills sons år 1314 gjorda anordning om Olofsgårdens erläggande till Upsala domkyrka. (Jfr N:o 1926, 1957, 1959, 1962, 3183, 3442).

Primum imponens penitentiam proponat penitenti: quod tria sunt integritas veram penitentiam. contritio cordis, videlicet confessio oris. et satisfactio operis, Deinde audiat casum penitentis et casus circumstantias diligenter inquireat, Puta de oppressione infantis, Si parentes legitime sint coniuncti. et vtrum in infante diu apparuerunt infirmitatis signa et vtrum infans mortuus est cum parentibus in lecto, vel altero eorum, vel in loco sequestrato, vel si infans in ignem corrui, vel aquam presentibus parentibus vel absentibus et cuius erat tunc etatis et similia Jtem in adulterio, si vir vxoratus, adulteratus est cum soluta, vel maritata. vel cum affini seu mulier similiter, jtem si ex diutina deliberacione, vel subito lapsu Si ex ebrietate, jtem si diu iacuit in huiusmodi crimine et similia Jtem in periurio. si scienter periuravit vel si alios ad periurandum. induxit et huiusmodi Jtem in homicidio. si id voluntarie vel inuitus. vel ex deliberacione seu casualiter fecit, Si ex rancore vel subita ira, Si in ebrietate vel qua causa et similia, attendende sunt autem. non solum facti circumstantie. sed et condiciones persone temporis. et loci. et talia. que grauare vel mitigare possunt factum Postmodum reus humiliter prostratus confessionem faciat inuulgari reddendo se reum de peccatis suis. et inponens penitentiam. dicat super ipsum ¶ Miserere mei deus Kyrieleyson Pater noster Et ne nos Non intres in iudicium Quia nullus, Conuertere domine Saluum fac seruum tuum mitte ei auxilium de sancto Esto ei domine turris fortitudinis Domine exaudi Dominus vobiscum Oremus Presta quesumus domine huic famulo tuo dignos penitencie fructus vt ecclesie tue sancte a cuius integritate deuiauerat peccando. admissorum suorum reddatur innoxius veniam consequendo per christum dominum nostrum amen Et inponens manum penitentis capiti. dicat. Misereatur tui omnipotens deus, Absolucionem et remissionem, Dominus ihesus christus te absoluat, et ego auctoritate qua fungor, absoluo te a peccato, quod ex oppressione infantis, vel per adulterium vel per homicidium et huiusmodi incurristi et restituo te suffragiis sancte matris ecclesie In nomine patris et filii et spiritus Denum primum iniungatur quod satisfaciat leso si talis est casus. et ecclesie similiter, postea penitencia iniungatur, Pro oppressione infantis inponitur triennis penitencia, et sub illo triennio, tres karene extra ecclesiam sunt faciende karena continet sex septimanas In qualibet septimana in karena agantur tres vel duo dies in pane et aqua consideracione habita ad circumstantias culpe Jtem jeiuentur per triennium, in pane et aqua, vigilie beate marie, apostolorumque et quatuor tempora Jtem expletis karenis in residuo tempore triennii, abstinetur tribus septimanis ante iohannis baptiste, et tribus ante michaelis. et per totum aduentum a carnibus Jtem in

karena penitens non vtatur lineis et culcedra, calceamentis balneis, ac thoro coniugali Jtem omni die karena dicat penitens XX. vel X. pater noster. et totidem. Aue maria Pro adulterio. periurio. et incestu. in tercio. vel quarto gradu. inponitur septennis penitencia et inponuntur septem karene. extra ecclesiam in septennio faciende In qualibet septimana in karena. agantur tres vel quatuor. dies in pane et aqua. vel minus secundum exigenciam facti et circumstanciarum. Jtem per septennium, vigilie sancte marie. apostolorum. et quatuor tempora. agantur in pane et aqua, Jtem expletis karenis in residuo septennii. abstinetur. tribus septimanis ante iohannis baptiste. et tribus ante michaelis a carnibus et ieiunetur aduentus et VI:ta feria hüs temporibus in pane et aqua Jtem penitens in karenis. non vtatur lineis, non culcedra non calciamentis. et abstinebit a thoro coniugali, Adulter autem personam cum qua peccauit, fugiat et ab ea quantum potest se elonget Jtem predicti penitentes. singulis diebus quando karenis faciunt dicant XV pater noster et totidem. aue maria. et si diues est pascat in karena singulis septimanis. bis vnum pauperem Pro homicidio septennis inponitur penitencia. et in illo septennio .VII. karene et quelibet dies in karena ieiunetur in pane et aqua. sed ex misericordia conceditur penitenti. vt vnum diem vel duos secundum condicionem facti. vel persone exigenciam redimat in septimana, si diues est pro quatuor denariis Si mediocris facultatis fuerit, pro duobus denariis. vel si omnino pauper est pro ieiunio aque. dicat in die XXX pater noster et totidem aue maria In secunda karena. et deinceps descendendo. poterit mitigari penitencia prout rationabile videtur inponenti Jtem penitens illum diem in pane et aqua in karenis ieiunabit. in quo perpetravit homicidium et per septennium extra kareas ieiunabit illo die in cibo quadragesimali. post septennium vero perpetuo abstinebit a carnibus. die [in quo] homicidium perpetravit Si vero VI:ta feria homicidium fecerit. a lacticiniis eo die abstinebit Si autem in dominica occiderit hominem. ieiunium aque septennio faciet in karenis. die lune. expletis septem karenis in residuo septennii tribus septimanis ante iohannis baptiste. et tribus ante michaelis. a carnibus abstinebit, et ieiunabit aduentum, et predictis temporibus VI:ta feria faciet in pane et aqua, et diem qua perpetravit homicidium in cibo quadragesimali Jtem tempore karenarum dicat singulis diebus X. pater noster. pro peccato suo et decem aue maria et totidem pro anima defuncti Jtem in karena. procuret dici pro defunctis, tres vel duos(!) vel vnam missam. pro suarum possibilitate facultatum Jtem si moratur huiusmodi penitenciam agens in ciuitate, singulis diebus, vel saltem alternis, dum agit karenam, stet ante hostium ecclesie dum dicitur vna missa Si vero manet rure saltem bis in ebdomada, preter dominicam ecclesiam vi-

sitet in karena. Item dum agit karenam, non vtatur lineis calciamentis culcedra, balneis. et abstinence a thoro coniugali et non portabit arma nisi necessitate cogente pro sui defensione et conuiuia et inuitaciones et puplicas conuentuum popularium. commessaciones in quibus in cibis potibus et iocis solent fieri excessus, karenarum tempore, uitare curabit. Item faciendo kareas super nudum pauimentum comedat, sine manutergio et mensali, et reliquie prandii sui proicientes [o:—ciantur] canibus. Item inposita, predicto modo penitencia. dicat penitenciam iniungens. quod tres sunt satisfactionum modi, scilicet per ieiunium oracionem et elemosinam. et quod grauat per ieiunium suppleri potest. et redimi per oracionem et elemosinas. ad ieiunium pertinent afflictiones corporales, vt vestium asperitas duricia lecti. peregrinacio et nuditas pedum et huiusmodi ad oraciones pertinent deuociones. vt audicio missarum et predicationum. genuflexiones pectoris tunsio, et huiusmodi. Elemosine autem multis modis fiunt secundum illud. vestio poto cibo redimo tego colligo condo. vnde consulatur penitentibus. quod oracionibus et elemosinis insistent et visitant loca deuota specialiter maiorem ecclesiam in puplicis et sollempnibus stacionibus, videlicet in cena domini et in festis beatorum laurencii et erici cum ibi laxetur, vel remittatur eorum penitencia. Item imponens penitenciam, dicat penitenti quod post primam karenam non agat simul, nisi dimidiam karenam et certis temporibus. silicet contra festum beati iohannis baptiste. michaelis et natalis domini, in quadragesima vero, integra karena fiat, a penitentibus. Siquis extra debitam karenam vel dimidiam fecerit. non eo cicius ei reddatur ecclesie ingressus nec facile super hoc sibi credatur exquo inhibitum est sibi per penitenciam imponentem. Nullus imponens puplicas penitencias alicui restituat ecclesie ingressum, nisi ex commissione domini archiepiscopi speciali nisi per hunc modum videlicet quod penitentes si sint matrimonio coniuncti, expletis duabus karenis vel vna cum dimidia. si venerint vpsaliam in cena domini et in festis beatorum laurencii et erici possunt in ecclesiam induci, Periuri vero et adulteri et incestuosi completis quatuor vel tribus cum dimidia circa finem anni. Homicide vero nullo modo nisi completo anno et completis quatuor karenis et non nisi vpsalie in puplicis stacionibus. Postquam vero quis restitutus est liminibus. ecclesie non debet iterato stare extra ecclesiam quum facit residuas kareas. Item omnes puplice penitentes. post perpetratam culpam abstinebunt. a carnibus. donec eis ecclesie restituatur ingressus. Caueatur eciam. ne mulieres grauentur penitencia. si subito post partum oppressio infantis contingat. Set pocius exequcio penitencie differatur donec aliquantulum recuperauerint vires, vel eciam si gemellos peperint et altero superstite. alter per oppressionem moriatur. Item vir et mulier

possunt mutuo in ieiuniis se iuuare. et proficit huiusmodi mutuuum. adiutorium. ad expéditionem karenarum. non tamen ad celeriore in ecclesiam introductionem Facienti elemosinam secundum facultatem suam et arbitrium. penitenciam imponentis. potest concedi vsus lineorum vestimentorum et culcedre in karenis vel eciam omnino pauperibus possunt pro hoc imponi oraciones quum necessitas laboricii exposcit gratiam in talibus fieri Pro peccato contra naturam vel incestum. cum matre, vel propria filia vel sorore jtem pro patricidio. vel matricidio vel parricidio. imponitur nouennis penitencia et nouem karene et solent mitti ad limina beatorum petri et pauli apostolorum [ob]*) detestacionem et horrorem criminum Modus absoluendi, quem vlt dominus archiepiscopus vpsalensis in oculis confessionibus obseruari talis est, Confessione facta dicat presbiter Misereatur tui optimus deus. absolucionem et remissionem Oremus

Dominus ihesus christus te absoluat et ego auctoritate ipsius absoluo te. a vinculo excommunicacionis si quod incidisti participando cum excommunicatis, et restituo te sacramentis et suffragiis sancte matris ecclesie absoluo eciam te a peccatis mihi confessis. et negligenciis tuis In nomine patris et filii et spiritus sancti. Pro**) redempcione voti ad sanctum olauum. sacerdos dicat XII missas de sancto olauo. illo anno Jtem det XII oras pauperibus. vel alias in honorem beati olai. vel plus, vel minus secundum facultates Jtem sex septimanis quibus peregre iturus esset, ad eundem sanctum olauum dicat singulis septimanis VII psalmos cum quinque pater noster et totidem aue maria et collectam de sancto olauo Jtem per easdem sex septimanas in omni missa, quam dicit habeat collectam de sancto olauo nisi in missis defunctorum et infra illud tempus pascat vnum pauperem in honorem sancti olai Jtem oblacionem suam soluat. ob honorem beati olai, ad aliquam ecclesiam vel altare ipsius prout ordinauerit in voto dispensans Laycus vero singulis diebus dicat per annum XX. pater noster et totidem aue maria, per sex vero septimanas, quibus peregre iturus esset. dicat XXX. pater noster et totidem aue maria Jtem si facultas ei suppetat procuret dici in honorem beati olai. XII missas anno illo et det in honorem eius XII oras vel plus vel minus secundum suas facultates Jtem sex illis septimanis pascat vnum pauperem. oblacionem suam soluat ad aliquam ecclesiam vel altari beati olai. prout ordinauerit, in voto dispensans Jtem visitetur ecclesia vpsalensis in cena domini et in festis beatorum laurencii et erici Minus habundantibus

*) Detta ord är senare skrifvet öfver raden.

**) I brädden är med senare hand skrifvet: *Pro redempcione voti ad sanctum olauum.*

minus imponatur Eciam omnino pauperibus iniungatur quod tribus annis visitent dictas staciones vpsalie et non dent denarios nec aliquem pascant, nec missas dici procurent nisi quantum possunt.

3844.

[1344] *)

Anvisning huru Stiftssynoder skola anordnas och om de öfverläggningar dervid böra förekomma.

Registr. Eccl. Upsal. perg. p. 275 (fol. 162. v.)

Modus celebrandi synodum dyocesanam.

Dicta prima et tertia coniunctim. dicatur sollempniter missa de sancto spiritu. Cui misse. si quis presbiterorum sine necessitate et rationabili causa non interfuerit puniatur in tribus oris Postea dictis sexta et nona. et parata sede episcopi et formis pro canonicis. dyaconus indutus sollempniter precedentibus duobus acolitis cum cereis et thuriferario deinde canonicis in cappis choralibus. Deinde episcopus cum stola. cappa. mitra. et baculo procedant in chorum Et dyaconus legat ewangelium secundum iohannem. Ego sum pastor bonus et cetera. Lecto autem ewangelio. episcopus incipit ymnum. Veni creator spiritus. qui dum cantatur a clero. iaceat prostratus. postea surgens dicat hos. versus. Emitte spiritum tuum. Ora pro nobis sancta dei genitrix. Fuit homo missus a deo. Memor esto congre[gis]. Mitte nobis domine auxilium. Domine exaudi Dominus vobiscum. Oremus

Optime sempiternus deus qui nos per misericordiam tuam incolumes in hunc locum specialiter aggregasti. mentes nostras quas paraclitus qui a te procedit illuminet et inducat in omnem sicut tuus promisit filius veritatem. cunctosque in tua fide et caritate corroboret. vt exercitacio synodorum corporalium proficiat nobis ad eterne felicitatis augmentum Per [dominum] oracio.

Protege domine famulos tuos subsidiis pacis et beate marie semper virginis patrociniis confidentes a cunctis hostibus redde securos per [dominum] oracio.

Presta quesumus optime deus vt familia tua per viam salutis incedat et beati iohannis precursoris tui hortamenta sectando ad eum quem predixit secura perueniat.

Actiones nostras quesumus domine aspirando preueni et adiuuando prosequere. vt cuncta nostra operacio a te semper incipiat. et per te incepta finiatur per dominum nostrum,

Postea episcopus sedens alloquatur populum simul et clerum hortans et monens eos de mutua dilectione et concordia, Jtem hortetur populum de ser-

*) Jfr noten vid nästföregående Nr 3843. Ehuru sjelfva dokumentet icke angifver att det blifvit för någon viss kyrkoprovins utfärdadt, kan dock icke betviflas, att det särskildt afser förhållandet inom Svenska kyrkan.